

РЕЧОВИЙ СКАРБ ІЗ ЛІТОПИСНОГО ГУБИНА

Статтю присвячено публікації матеріалів речового скарбу жіночих прикрас із городища Губина — літописного міста Болохівської землі XII—XIII ст.

Губинське давньоруське городище, яке відоме місцевим жителям під назвою Замок, розташоване на південному краю с. Губин Старокостянтинівського р-ну Хмельницької обл. Воно займає великий мисовий виступ правого берега р. Случ, при впадінні в неї справа р. Ладижка. За даними літопису, болохівське місто Губин було зруйновано в 1241 р. під час каральної військової акції з боку Галицько-Волинського князя Данила Романовича¹. Городище зафіксовано на археологічній карті В.Б. Антоновича². У ХХ ст. його було обстежено П.О. Раппопортом³, М.П. Кучерою⁴ і К.І. Терещуком⁵. Пам'ятка, разом з іншими важливими осередками Болохівської землі, згадується і в узагальнювальних працях⁶.

Губинське городище, займаючи загальну площу 4,6 га, складається з чотирьох укріплених площадок: Північної, Південної, Південно-Західної й Південно-Східної (рис. 1). У 1997 р. тут було розпочато стаціонарні розкопки, які проводить археологічна експедиція Кам'янець-Подільського педуніверситету. У роботі брали також участь співробітники Хмельницького інституту підвищення кваліфікації вчителів і Хмельницького обласного краєзнавчого музею. Протягом 5 літніх сезонів (1997—2001) експедиція досліджує територію Північної площадки. У процесі розкопок з'ясовано планування житлово-господарських комплексів, конструктивні особливості фортифікаційних споруд, а також зібрано значні речові матеріали: кераміку, вироби із заліза, бронзи, кістки, скла і т. ін. У 1997 р. на городищі було відкрито 1-й і 2-й речові скарби⁷ (рис. 1).

У літньому польовому сезоні 2001 р. під час розкопок на ділянці XVIII, у північно-східній частині Північної площадки, у порожнистій кліті 7 було виявлено 3-й речовий скарб. У процесі досліджень на глибині 0,7 м від внутрішнього схилу валу, у північній стінці, було зафіксовано горілі дубові колоди завтовшки 0,15—0,20 м, які, очевидно, мали продовження й перекривали в давнину кліті 6—8. Над ними знаходилися рештки перекриття кліті. У товщі цього шару (0,35—0,40 м) було виявлено глину й скупчення каменю разом із фрагментами спалених брусів. Безпосередньо ж у кліті 7 збереглися й були розчищені на глибині 1,15—1,20 м від внутрішнього схилу валу горілі дубові колоди, зв'язані технікою врубки «в руські вугли». Судячи з решток поздовжньої та поперечної стін, розмір кліті становив 3×3,2 м. Дубові колоди у кліті збереглися на висоту двох нижніх вінець (0,35—0,40 м). Долівка господарського приміщення була глиняною зі щільним шаром підмазки зверху. На долівці, як і в сусідніх частково розкритих клітках (6, 8), було виявлено цілі й фрагментовані керамічні давньоруські горщики кінця XII—першої половини XIII ст. Крім кераміки тут трапилися й інші знахідки — вироби із заліза, фрагменти скляних браслетів (рис. 2).

Першим «сигналом» про наявність речового скарбу були знахідки двох срібних скроневих кілець півторавиткового типу на глибині 1,18 м від денної поверхні внутрішнього схилу валу. Під час подальшого розчищення в тому самому місці, але вже на глибині 1,2 м було виявлено ямку овальної в плані форми (0,3×0,6 м), в якій і знаходився речовий скарб. З розчищенням вмісту ямки з'ясувалося, що речі скарбу було поміщено в шкіряну торбинку, від якої залишилися окремі перетлілі часточки шкіри. З'ясовано також, що частина речей скарбу була, крім того, загорнута в тканину, відбитки якої збереглися на двох срібних кільцях і на дужці одного з колтів. Під час вивчення цих відбитків під мікроскопом з'ясовано, що тканина була полотняного переплетення⁸.

Речовий скарб складається з двох наборів (гарнітурів) жіночих прикрас.

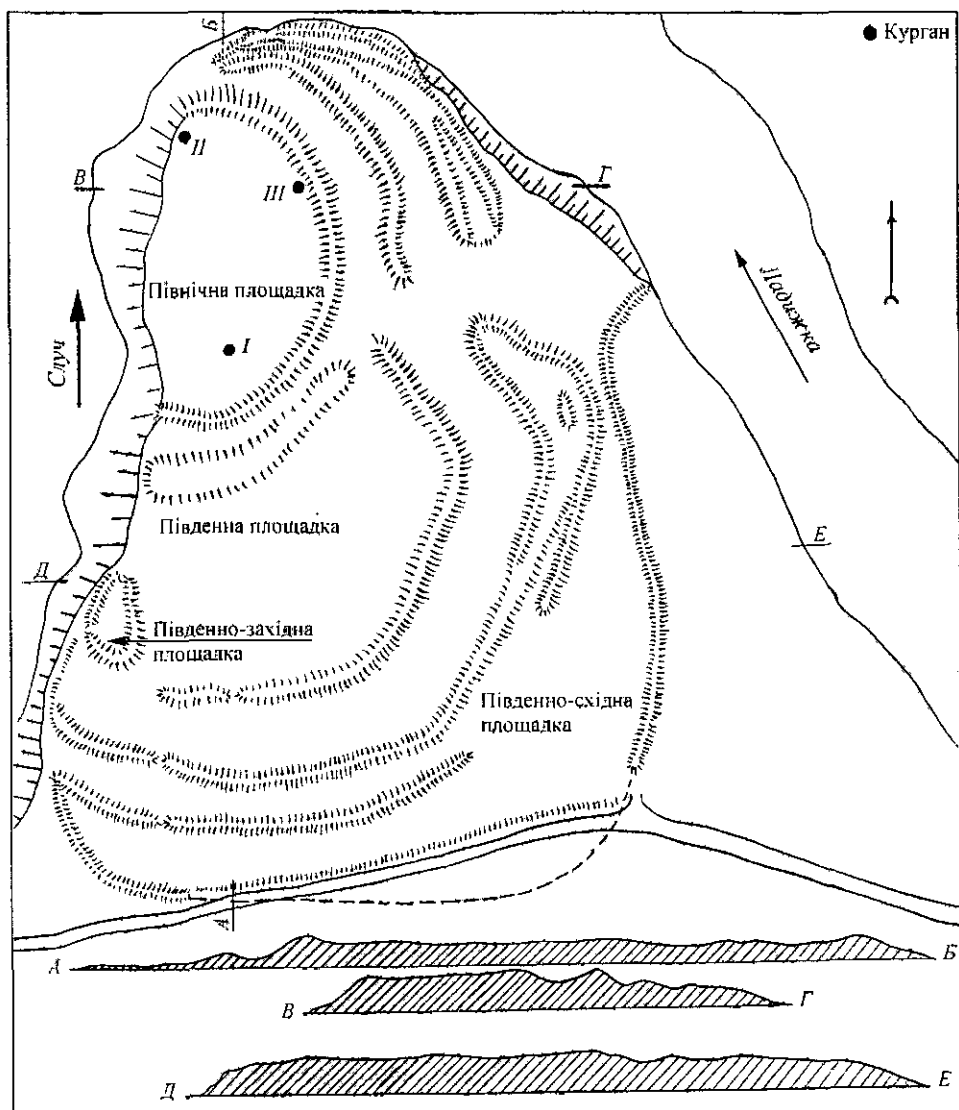


Рис. 1. Схема Губинського городища з позначенням місць знаходження (I—III) речових скарбів

Перший набір (гарнітур)

1. *Колт срібний*. Належить до типу великих колтів. Він складається з двох округлих опуклих стулок щитка, облямованого навколо 12 порожнистими кульками. Основи декоративних кульок вмонтовані в гнізда в місці стикування щитків. У верхній частині колта є виїмка, яка з обох боків обмежена трубкаподібними петлями. В отвори петель вставлено напівкруглу дужку. На поверхні щитка є зображення грифона з широко розставленими крилами й широкими лапами, виконане технікою тиснення по матриці та гравірування на фоні чорніння. Права передня лапа піднята догори. Голова грифона повернута наліво. Увесь малюнок подано на фоні декоративного плетива з лівого боку від зображення. Зображення вигравіровано з високою якістю. На зворотному боці, на щитку, — аналогічне зображення грифона, але з головою, повернутою направо.

Діаметр колта 5,8 см; діаметр щитка 3,8 см; діаметр дужки 2 см; діаметр кульок 8 мм. Маса колта 15 г 800 мг (рис. 3, 1; 4, 1).

2. *Колт срібний*. Належить, як і перший, до типу великих колтів. Щиток так само облямовано навколо 12 порожнистими кульками, які вмонтовано в гнізда в місці стикування щитків. Верхня виїмка обмежена з обох боків трубкаподібни-

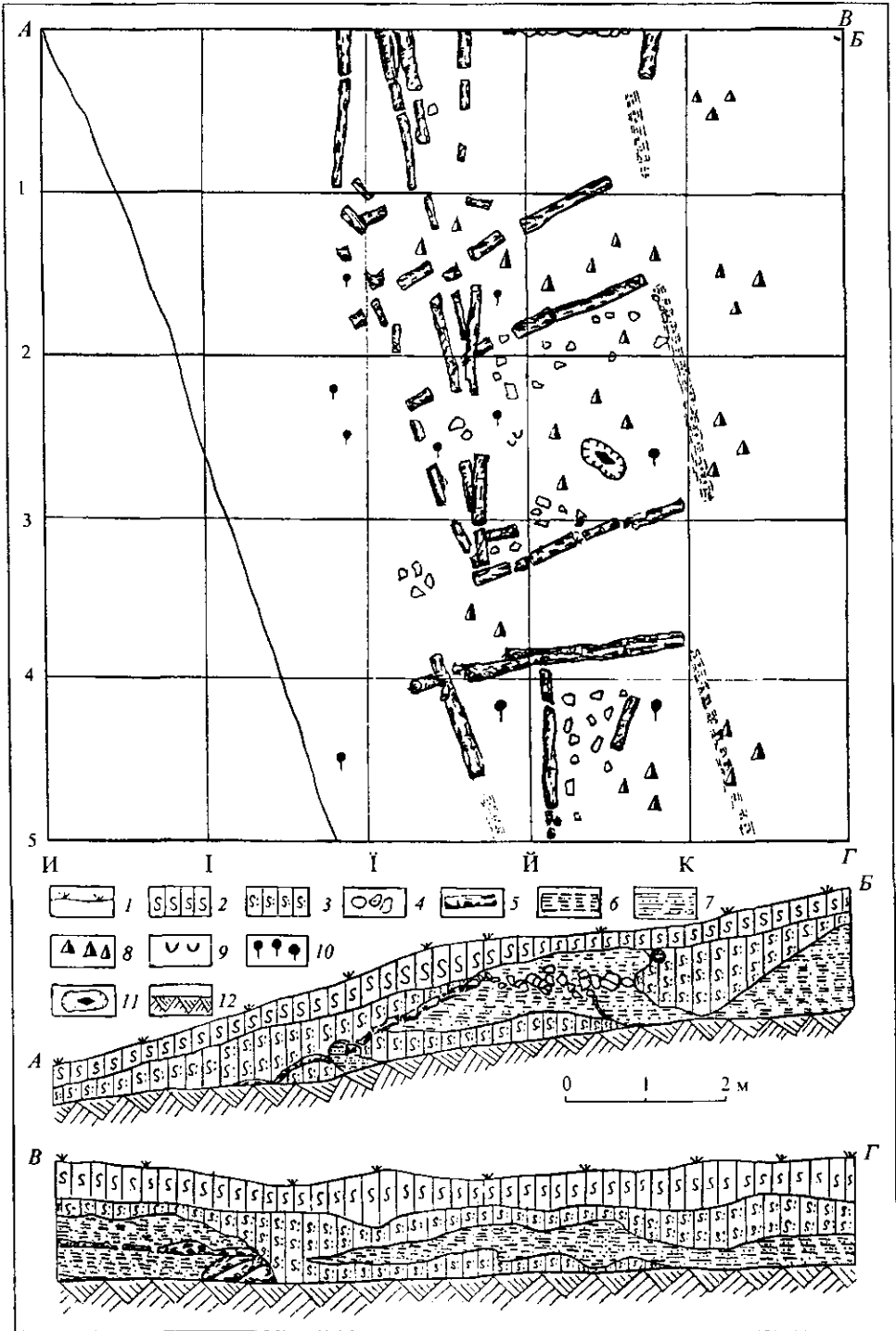


Рис. 2. План та перерізи клітей 6—8 (у клітці 7 виявлено речовий скарб 2001 р.): 1 — трав'яний покрив; 2 — темний ґрунт; 3 — сірий злежаний ґрунт; 4 — каміння; 5 — горіле дерево; 6 — обпалена глина; 7 — дров'яний тлін; 8 — кераміка; 9 — скляні браслети (уламки); 10 — залізні вироби; 11 — речовий скарб; 12 — материк



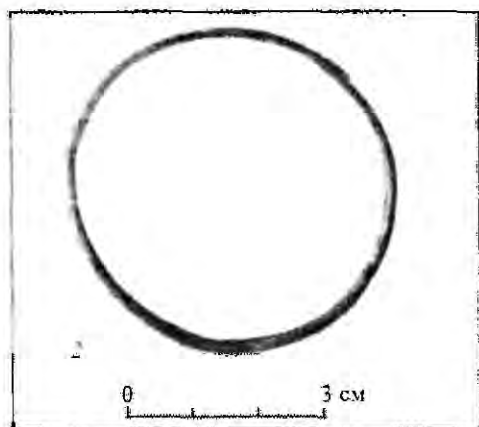
Рис. 3. Срібні колти з першого набору (гарнітуру)



Рис. 4. Прориси колтів з першого набору (гарнітуру)



Рис. 5. Срібні браслет і сережка київського типу з першого набору (гарнітуру)



ми петлями, в отвори яких вставлено напівкруглу дужку. На поверхні щитка зображено грифона технікою тиснення та гравірування на фоні чорніння. Грифона подано з широко розставленими крилами, широкими лапами. Права передня лапа піднята догори. Голова грифона повернута направо. Декоративне плетиво показано з лівого боку від зображення. Гравірування, як і на першому колті, — високої якості. На зворотному пошкодженому боці щитка — аналогічне зображення грифона. Декоративне плетиво знаходиться з лівого боку від зображення.

Під час лабораторного вивчення й розчищення в середині стулок цього колта було виявлено невеличкий джгут волосся.

Діаметр колта 5,8 см; діаметр щитка 3,8 см; діаметр дужки 2 см; діаметр кульок 5 мм. Маса колта 15 г 710 мг (рис. 3, 2; 4, 2).

3. Браслет срібний, пластинчастий, з вузькими кінцями, що заходять один за одного. Діаметр браслета 6,2 см. Ширина пластини, з якої його виготовлено, 1—1,1 см. У місцях вузьких кінців ширина пластини зменшується від 6 до 2 мм.

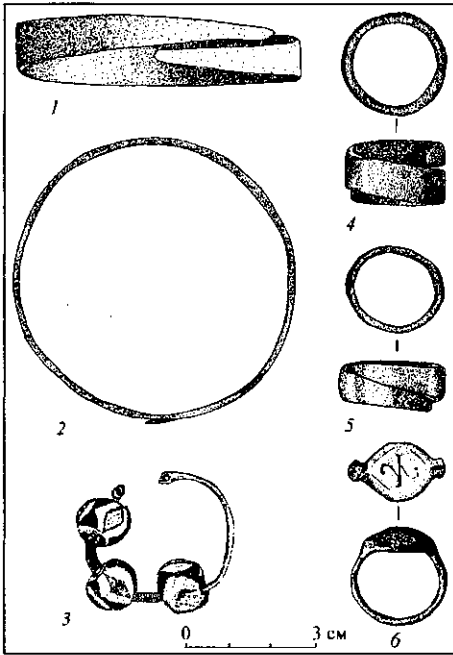


Рис. 6. Прориси браслета, сережки кївського типу, кілець-каблучок і персня

Товщина пластини 2,5 мм. На зовнішній стороні виробу помітні залишки (сліди) лінійного (чорненого) орнаменту.

Маса браслета 24 г 930 мг (рис. 5, 1, 2; рис. 6, 1, 2)

4. Срібна сережка кївського типу складається з дротяного кільця, на яке нанизані три ажурні кулясті намистини. Діаметр дротяного кільця 3,3 см. Товщина дроту 1 мм. Діаметр ажурних кульок-намистин — 8 мм, висота — 8 мм. Поверхня кулястих намистин прикрашена зерню й сканню. Вони закріплені на кільці за допомогою двох тонких дротяних спіралей.

Маса сережки 5 г 530 мг (рис. 5, 3; рис. 6, 3).

5. Срібне кільце (каблучка) виготовлено з пластини, кінці якої заходять один за одного. Діаметр кільця 2,3 см.

Ширина пластини 8 мм. У місцях вузьких кінців ширина пластини зменшується від 4 до 2 мм. Товщина пластини 1,5—2 мм. Маса кільця (каблучки) 12 г 840 мг (рис. 6, 4; рис. 7, 1, 2).

6. Срібне кільце (каблучка) виготовлене з пластини, кінці якої заходять один за одного. Діаметр кільця 2,3 см. Ширина пластини, з якої виготовлене кільце, — 8 мм. У місцях вузьких кінців ширина пластини зменшується від 4 до 2 мм. Товщина пластини 1,5—2 мм.

Маса кільця (каблучки) 15 г 832 мг (рис. 6, 5; рис. 7, 1, 2).

7. Перстень срібний з майже шестигранним щитком. На щитку по периметру гравіруванням й чорнінням показано контурну лінію. У центрі щитка вигравірувано букву (літеру) «Н».

Діаметр персня 2,1 см. Діаметр щитка 1,3—1,4 см. Товщина пластини, з якої виготовлено перстень, 1—1,5 мм. Маса персня — 3 г 870 мг (рис. 6, 6; рис. 7, 3).

8. Срібні дротяні кільця-підвіски півторавиткового типу зі сплюснутими й закрученими трубкою кінцями. Усього півторавиткових кілець у гарнітурі — 12. На одному з кілець є дві мініатюрні насічки в кінці спіралі.

Діаметр кілець 2,2—2,3 см. Товщина дроту, з якого їх виготовлено, — 1—1,5 мм. Маса кілець від 2 г 530 мг до 5 г 250 мг. Маса всіх 12 кілець-підвісок — 43 г 220 мг.

Отже, перший набір (гарнітур) складається з 19 речей — ювелірних виробів. Загальна маса першого набору (гарнітуру) — 137 г 732 мг (рис. 8; рис. 9).

Другий набір (гарнітур)

1. Колт срібний, облямований ажурним обідком із дротяних петель вісімкою. Колт складається з двох опуклих округлих стулок, з'єднаних по колу, за яким вмонтовано декоративний обідок. У верхній частині колта є виїмка, яка з обох боків обмежена трубкоподібними петлями. В отвори петель вставлено напівкруглу дужку. На дужці наявні відбитки полотняної тканини. На поверхні щитка є зображення грифона з широко розставленими крилами й широкими лапами, виконане технікою тиснення по матриці та гравірування на фоні чорніння. Права передня лапа показана піднятою догори. Голова грифона повернута вправо.

Зображення подано на фоні декоративного плетива зліва. Якість гравірування трохи гірша, ніж на колтах з першого набору (гарнітуру). На зворотному боці, на щитку, — аналогічне зображення грифона.

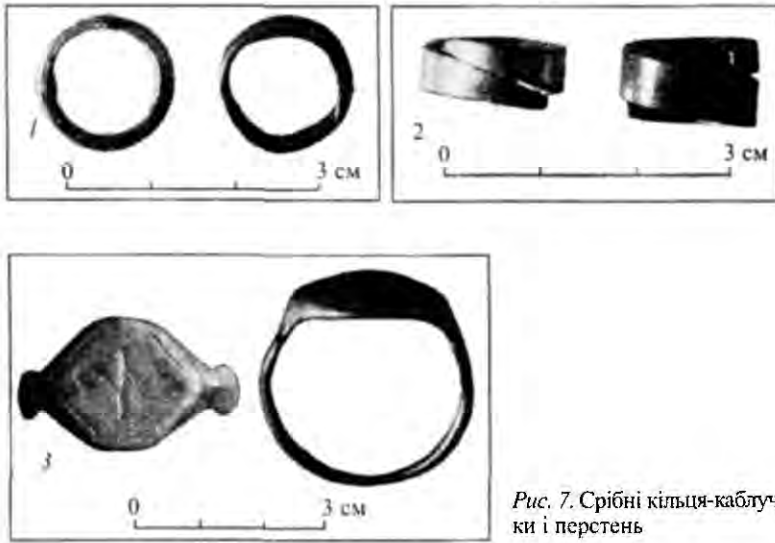


Рис. 7. Срібні кільця-каблучки і перстень



Рис. 8. Срібні дротяні скроневі кільця-підвіски з першого набору (гарнітуру)

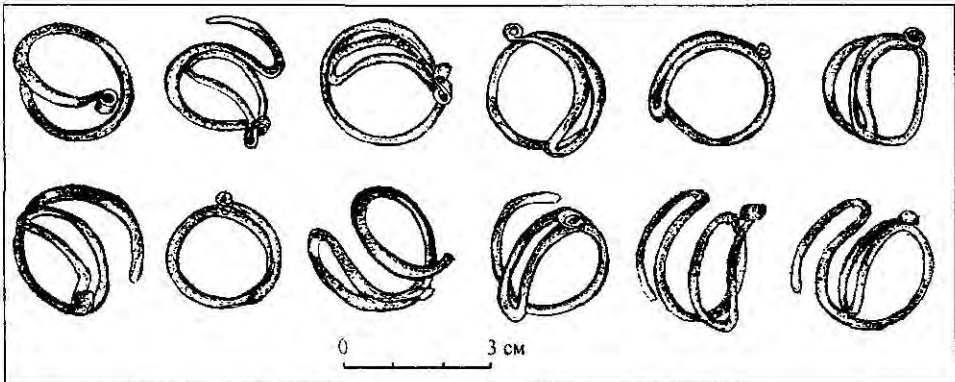


Рис. 9. Прориси дротяних скроневих кілець-підвісок з першого набору (гарнітуру)

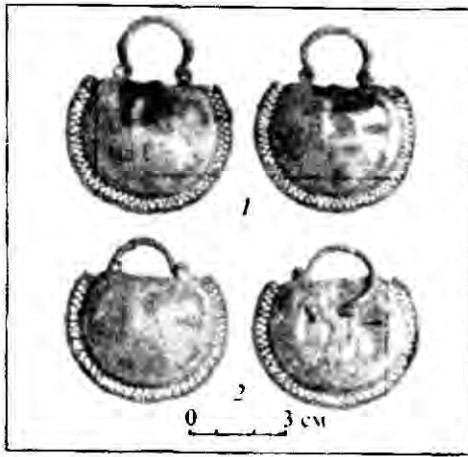


Рис. 10. Срібні колти з другого набору (гарнітуру)



Рис. 11. Прориси колтів з другого набору (гарнітуру)

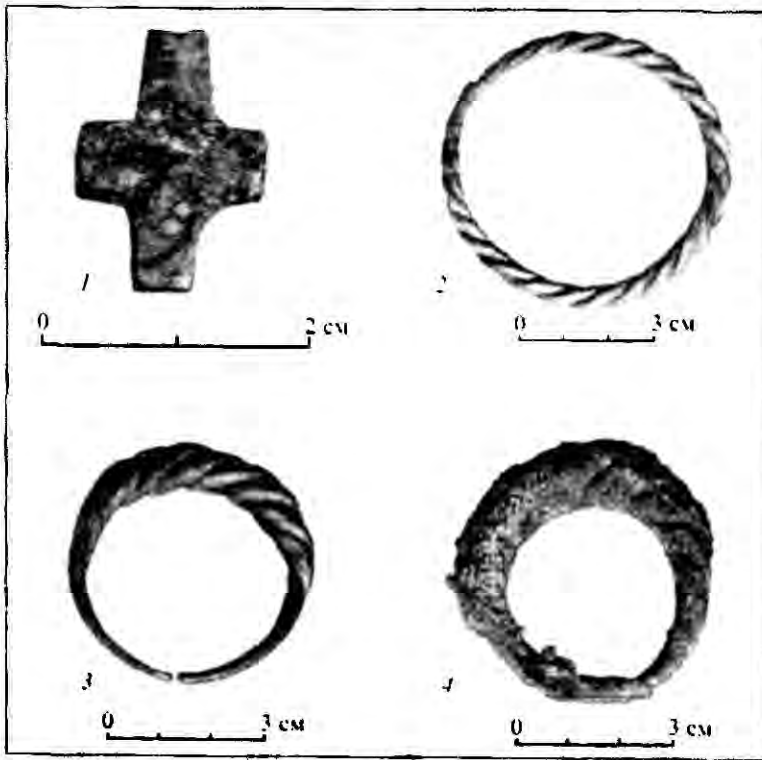


Рис. 12. Кам'яний хрестик, срібні виті браслет і кільця-каблучки з другого набору (гарнітуру)

Діаметр колта 5,05 см; діаметр щитка 4,12 см; діаметр дужки 2,22 см. Маса колта 11 г 900 мг (рис. 10, 1; рис. 11, 1).

2. *Колт срібний*, облямований ажурним обідком із дротяних петель вісімкою. Колт складається з двох опуклих округлих стулок, з'єднаних по колу, за яким вмонтовано декоративний обідок. Верхня частина, як і в першому колті, має виїмку й трубочкоподібні петлі зі вставленою напівокругленою дужкою. На дужці — відбитки «прикипілих» часток полотняної тканини. На щитку — зображення грифона у тій самій позі, що й на першому колті. Зліва — декоративне плетиво. На зворотному боці, на щитку, — аналогічне зображення грифона (щиток пошкоджений, дужка зігнута).

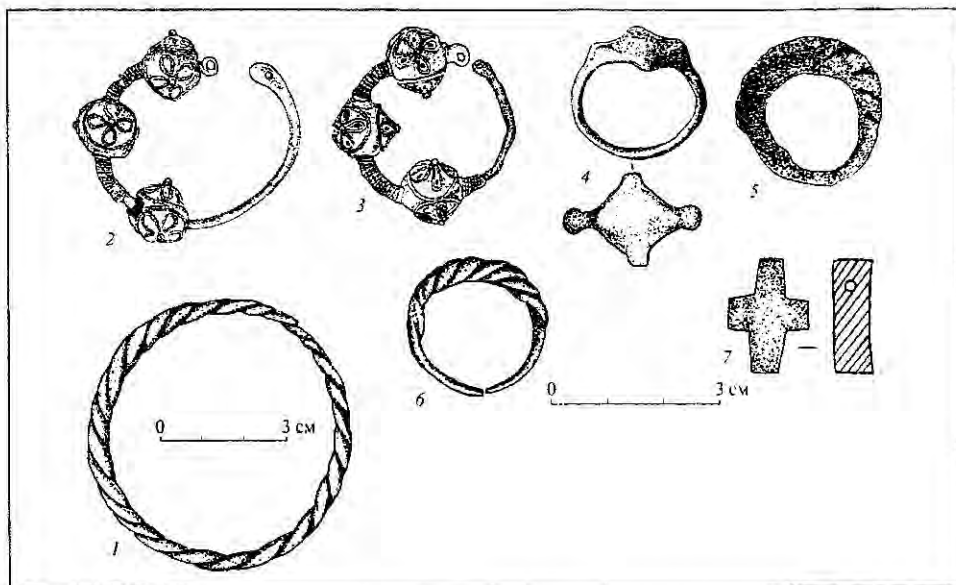


Рис. 13. Прориси хрестика, витих браслета і кілець-каблучок, сережок київського типу й персня

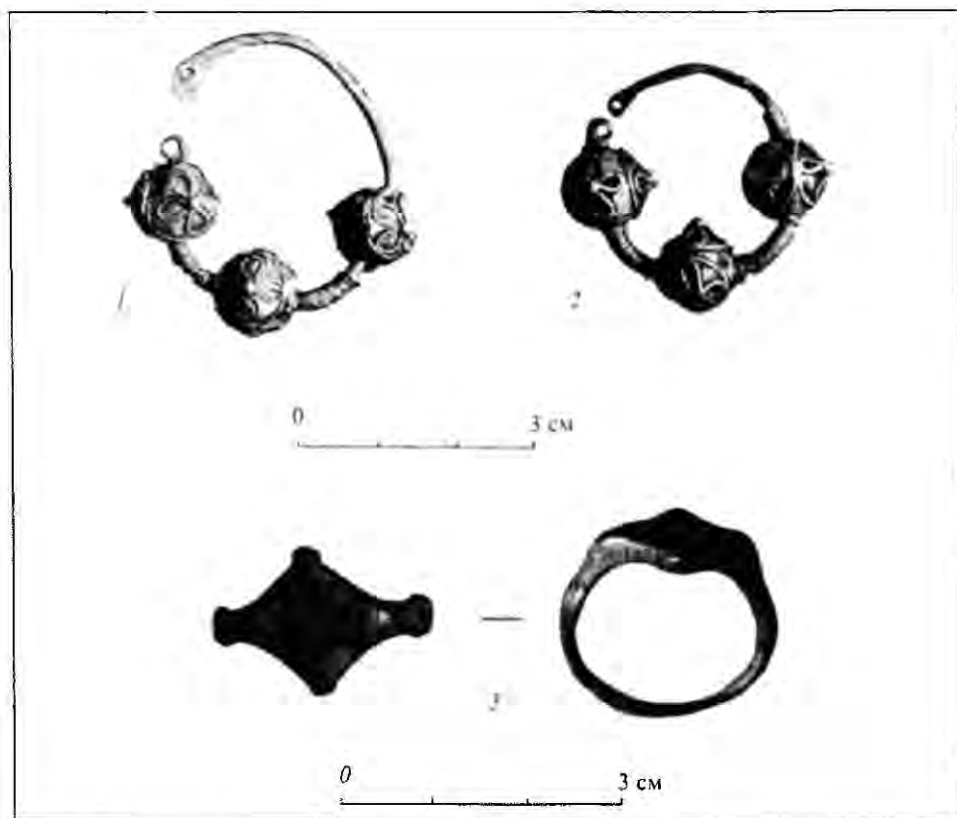


Рис. 14. Срібні сережка київського типу й перстень з другого набору

Діаметр колта 5,02 см; діаметр щитка 4,06 см; діаметр дужки 2,25 см. Маса колта 10 г 153 мг (рис. 10, 2; 11, 2).

3. Браслет срібний, витий зі з'єднаними воедино кінцями.

Діаметр браслета 6,2 см; внутрішній діаметр 5,1 см; товщина браслета від 2,04 до 6,02 мм. Маса браслета 28 г 60 мг (рис. 12, 2; 14, 1).

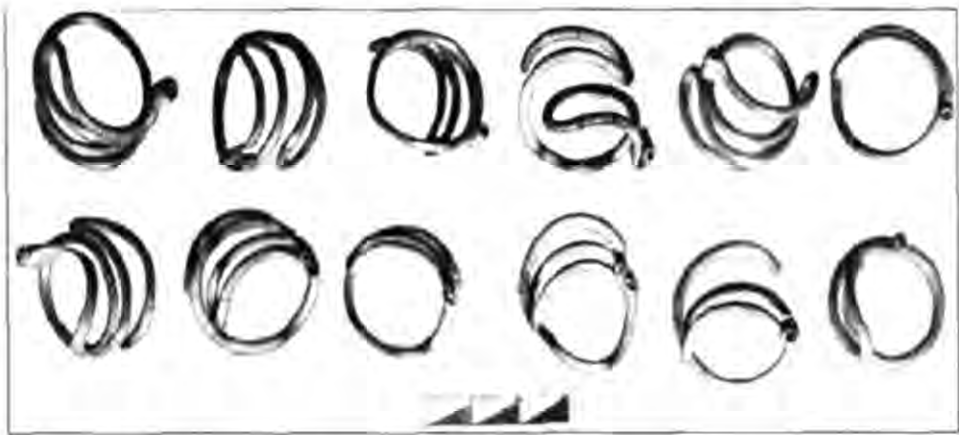


Рис. 15. Срібні дротяні скроневі кільця-підвіски з другого набору (гарнітуру)

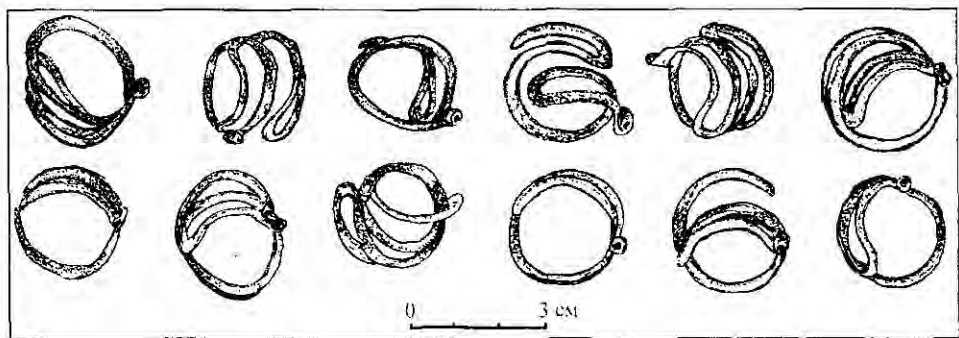


Рис. 16. Прориси дротяних скроневих кілець-підвісок з другого набору (гарнітуру)

4. Кільце срібне, вите й сплюшене на кінцях. Ця каблучка була очищена в лабораторії.

Діаметр кільця 2 см 48 мм; товщина від 1 до 4,05 мм. Маса кільця-каблучки — 5 г 83 мг (рис. 12, 3; 13, 6).

5. Кільце срібне, вите, аналогічне попередньому. Ця каблучка не очищена та має на собі «прикипілі» частки тканини полотняного переплетення.

Діаметр кільця 2,63 см; товщина — від 2 до 7 мм. Маса кільця-каблучки 7 г 580 мг (рис. 12, 4; 13, 5).

6. Срібна сережка київського типу, що складається з дротяного кільця, на яке нанизані три ажурні кулясті намистини.

Поверхня кулястих намистин орнаментована зерню й сканню, що надають їм вигляду квіток з чотирма пелюстками. Намистини закріплені на кільці за допомогою трьох тонких дротяних спіралей. Діаметр дротяного кільця 2,8 см; товщина дроту 1,2 мм; діаметр кулястих намистин 1,02 см; висота 1 см. Маса сережки 4 г 580 мг (рис. 13, 3; 14, 2).

7. Срібна сережка київського типу, аналогічна попередній, але пошкоджена (відсутня одна тонка дротяна спіраль).

Орнамент на кулястих намистинах — скань і зернь. Діаметр дротяного кільця 3 см 25 мм; товщина дроту 1,3 мм; діаметр кулястих намистин 1,02 см; висота 1 см. Маса сережки 3 г 910 мг (рис. 13, 2; 14, 1).

8. Перстень срібний з ромбоподібним щитком. Діаметр персня 2,1 см; сторона ромбоподібного щитка 1,2 см; товщина щитка 3 мм; товщина кільця 1 мм. Маса персня 4 г 600 мг (рис. 13, 4; 14, 3).

9. Хрестик натільний кам'яний — 2 × 1,4 см. Товщина хрестика 7 мм. У верхній частині хрестик має наскрізний отвір для нитки підвішування. Маса хрестика 2 г 630 мг (рис. 12, 1; 13, 7).

10. Срібні дротяні кільця-підвіски півторавиткового типу зі сплюснутими й

закрученими трубочкою кінцями. Усього півторавиткових кілець у гарнітурі — 12. На п'ятьох кільцях наприкінці спіралей наявні по 1—3 мініатюрні насічки. Діаметр кілець 2,2—2,5 см; товщина дроту, з якого їх виготовлено, — 1,08—1,10 мм. Маса кілець від 2 г 940 мг до 5 г 120 мг. Маса всіх 12 кілець-підвісок — 49 г 784 мг (рис. 15; 16).

Другий набір (гарнітур) складається з 21 ювелірного виробу. Загальна маса другого набору (гарнітуру) — 128 г 280 мг.

Загальна кількість ювелірних виробів у складі Губинського речового скарбу — 40. Загальна маса обох наборів (гарнітурів) речового скарбу — 266 г 012 мг.

Описані гарнітури ювелірних виробів речового скарбу з Губина належали, очевидно, двом представницям боярської верхівки. Ураховуючи повідомлення літопису про спалення Губина в 1241 р.⁹, можна припустити, що саме на той рік припадає приховування (закопування) коштовностей. Відкриті в літньому сезоні 2001 р., вони пролежали в землі під руїнами спаленої кліті рівно 760 років.

За стилем оформлення гарнітури мають як спільні риси, так і деякі відмінності. До спільних рис належить наявність одних і тих самих ювелірних виробів (колти, сережки кийвського типу, півторавиткові кільця-підвіски). Разом з цим колти першого й другого гарнітурів відрізняються своїм зовнішнім оформленням (облямовані кульками в першому наборі та ажурним обідком із дротяних петель вісімкою — у другому). Браслет і кільця-каблучки з першого гарнітуру виготовлені зі срібних кованих пластин, а кільця-каблучки з другого гарнітуру належать до типу витих.

Спільними для обох гарнітурів є зображення грифонів на колтах. Серед ювелірних виробів Болохівської землі переважають колти з геометрично-рослинним орнаментом, а також із зображенням птаха, двох птахів і криноподібного символу і т. ін.¹⁰ Дві пари колтів із зображенням грифонів із Губинського скарбу 2001 р. перегукуються з подібними виробами, які походять із давньоруського Звягеля на Случі¹¹.

Зазначені знахідки колтів Болохівської землі із зображенням грифонів мають аналогії серед ювелірних прикрас Київської та Чернігівської земель. У Києві, наприклад, у речовому скарбі 74, виявленому в 1909 р. на садибі Десятинної церкви, був колт з ажурним обідком із зображенням грифона на лицьовому боці щитка, а на зворотному — представлено малюнок плетива¹². У речовому скарбі 103, відкритому в 1903 р. у мурі Київського Михайлівського монастиря, була наявна пара срібних колтів з ажурним обідком. На щитках цих колтів на чорнею фоні — зображення грифона¹³. Два срібні колти, облямовані кульками, і з зображенням грифонів на щитках походять із Чернігова¹⁴.

Обрамлення колтів із Губинського речового скарбу 2001 р. та інших скарбів з території Болохівської землі оформлені як у вигляді порожнистих кульок, так і ажурним обідком із дротяних петель¹⁵. Ця традиція характерна для Південно-Західної Русі, а також для інших її регіонів. Такі обрамлення колтів відомі в Києві, Чернігові, на Волині¹⁶. Представлені вони на північному сході та північному заході Русі¹⁷. Б.О. Рибаків відзначає досить своєрідні підвіски з сильно стилізованими зображеннями грифонів, що виявлені в Новгороді в культурних шарах початку XIII ст.¹⁸ Дослідник констатує, що на межі XII—XIII ст. грифони стали улюбленими сюжетами міських прикрас у Середньому Подніпров'ї¹⁹. Відомі вони і в інших регіонах Русі²⁰.

Цікавою в оформленні губинських колтів є й наявність плетива, що мало, очевидно, не тільки декоративне, а й певне магічне значення. Б.О. Рибаків зазначає, що вузол із плетива можна пов'язувати з семантичною ідеєю коренів рослин²¹. Узагалі плетиво як елемент декору широко використовували в різних землях Київської Русі. Зображення плетива фігурують як на широких браслетах-наручнях, так і на колтах²². Срібні браслети-наручні з символічними зображеннями віл-русалок, птахів, грифонів і плетива відомі досить широко — від Рязані до Твері та від Володимира на Клязьмі до прикарпатської Галицької землі, тобто скрізь, де були заховані речові скарби 1237—1241 рр.²³.

Звичайні плоскі та виті браслети й кільця-каблучки, представлені в Губинському скарбі, мають надзвичайно широкий територіальний діапазон — від Південно-Західної до Північно-Західної Русі²⁴. Те саме стосується й поширення в різних землях Русі срібних сережок кийвського типу²⁵.

Разом з тим матеріали нашого скарбу засвідчують наявність певних місцевих традицій у виготовленні ювелірних прикрас XII—XIII ст. Ідеться, передусім, про півторавиткові скроневі кільця-підвіски, що широко відомі на території Волино-Подільського порубіжжя в період функціонування «болохівських градів». Мають свої окремі особливості й колти з речових скарбів Болохівської землі. А на городищі під Шепетівкою знайдено дві бронзові матриці для тиснення колтів.

Поверхня однієї з матриць укрита сіткою дрібних тріщин від ударів, що свідчить про багаторазове її використання²⁶. Виявлені на болохівських городищах й інші інструменти ювелірів (щипчики, пінцети, ллячки, тиглі, ваги)²⁷.

Отже, ювелірна справа Болохівської землі XII—XIII ст. була досить розвинутою. Вона ввібрала й розвинула традиції ювелірного виробництва Києва, Чернігова, а також Галицько-Волинського князівства. Речовий скарб, знайдений 2001 р. в літописному Губині, є в цьому плані ще одним важливим аргументом.

¹ *Літопис Руський*. За Іпатським списком / Перекл. Л. Махновець (далі — *Літопис Руський*). — К., 1989. — С. 399.

² *Антонович В.Б.* Археологическая карта Волынской губернии // Тр. XI Археол. съезда. — М., 1901. — Т. 1. — С. 26.

³ *Раппорт П.А.* Города Болоховской земли // КСИИМК. — 1955. — Вып. 57. — С. 52—59.

⁴ *Кучера М.П.* Дослідження городищ на Волині і Поділлі // *Археологія*. — 1979. — Вип. 29. — С. 66—72.

⁵ *Терещук К.І.* До питання про локалізацію Болохівської землі // *Дослідження з слов'яно-руської археології*. — К., 1976. — С. 164—165.

⁶ *Мавродин В.В.* Некоторые моменты из истории разложения родового строя на территории Древней Руси // Уч. зап. Ленингр. пед. ин-та им. А.И. Герцена. — Л., 1939. — Т. 19. — С. 159—175; *Паицто В.Т.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950. — С. 151; *Винокур І.С.* Історія лісогосподарства Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. — Київ; Одеса, 1985. — С. 103—111; *Винокур І.С., Гуцал А.Ф., Пеняк С.І., Тимоцик Б.О., Якубовський В.І.* Довідник з археології України: Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. — К., 1984. — С. 74; *Винокур І., Журко О., Мегей В., Якубовський В.* Літописний Губин в світлі археологічних досліджень 1997—1999 років // *Болохівщина: земля і люди*. — Хмельницький; Стара Синаєва; Любар, 2000. — С. 38—62; *Якубовський В.І.* Скарби Болохівської землі. — Кам'янець-Подільський, 2001. — С. 89—98; *Винокур І.С.* Дослідження літописного Губина // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. — Чернівці, 2001. — Т. 1. — С. 203—215; *Його ж.* Болохівська земля в історії Русі-України // *Острогоїана в Україні й Європі*. — Староконстантинів, 2001. — С. 205—212; *Його ж.* Літописний Губин в системі Болохівської землі // *Давня історія України і суміжних регіонів* // *Карпатика*. — Ужгород, 2001. — Вип. 13. — С. 233—237.

⁷ *Винокур І.С., Якубовський В.І., Журко О.І., Мегей В.П.* Дослідження літописного Губина // *Археологічні відкриття в Україні 1997—1998 рр.* — К., 1998. — С. 63—65; *Винокур І.С., Якубовський В.І., Журко О.І., Мегей В.П.* Дослідження Північної площадки літописного Губина // *Археологічні відкриття в Україні 1999—2000 рр.* — К., 2001. — С. 89—91; *Якубовський В.І.* Скарби Болохівської землі. — Кам'янець-Подільський, 2001. — С. 95—97.

⁸ *Міхеев В.К., Щранко Б.А.* Археологія залізного віку Східної Європи. — Харків, 2000. — С. 148.

⁹ *Літопис Руський*. — С. 399.

¹⁰ *Якубовський В.І.* Скарби Болохівської землі... — С. 65, 66, 68, 80, 81—83, 102, 104.

¹¹ *Звіздецький Б.А.* Стародавній Звягель /і/ Звягель древній і вічно молодий. — Новоград-Волинський, 1995. — С. 11—13; *Його ж.* Скарб, знайдений у стародавньому Звягелі // *Україна. Наука і культура*. — 1994. — Вип. 28, 29. — С. 162—165. Авторн вдячні Р.Д. Михайлові за вказівку на згадане видання.

¹² *Корзухина Г.Ф.* Русские клады. — М.; Л., 1954. — С. 110. — Табл. XXXI, 1—2.

¹³ *Там же*. — С. 120. — Табл. ХLI, 1—2.

¹⁴ *История культуры Древней Руси*. — М.; Л., 1951. — Т. 2. — С. 428. — Рис. 211, 1.

¹⁵ *Піскова Г.О.* Скарби стародавнього Ізяслава // *Археологія*. — 1988. — Вип. 61. — С. 16—17. — Рис. 1, 8, 9; С. 19. — Рис. 2, 5; С. 20. — Рис. 3, 5, 6; С. 21. — Рис. 4, 1, 2; С. 22. — Рис. 5, 5; С. 24. — Рис. 6, 11, 12; С. 26. — Рис. 7, 6, 7; С. 28. — Рис. 9; *Якубовський В.І.* Скарби Болохівської землі. — С. 53. — Рис. 24; С. 61. — Рис. 35; С. 66. — Рис. 39, 1; С. 68. — Рис. 41; С. 95. — Рис. 62; С. 96. — Рис. 63, 64.

¹⁶ *Корзухина Г.Ф.* Запн. праця. — С. 110, 120; *История культуры Древней Руси*. — С. 428; *Кучинко М.* Волинська земля X — середини XIV ст. — Луцьк, 2002. — С. 260. — Рис. 32, 5.

¹⁷ Корзухина Г.Ф. Зазн. праця. — С. 138, 140, 141, 144. — Табл. LX, 3 та ін.

¹⁸ Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. — М., 1987. — С. 622.

¹⁹ Там же. — С. 622.

²⁰ Там же. — С. 623. — Рис. 110.

²¹ Там же. — С. 624.

²² Там же. — С. 698, 699, 708, 709, 711.

²³ Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. — С. 696; Його ж. Русское прикладное искусство X—XIII веков. — Л., 1971. — С. 16, 17, 39, 40, 42, 102, 104, 108, 109, 110, 113.

²⁴ Корзухина Г.Ф. Зазн. праця. — Табл. V, IX, X, XI, XIII, XIV, XXIII, XXX—XXXII, LXII.

²⁵ Там же. — Табл. XXIX, XXX, XXXI, XXXIII, XXXV—XXXVII, XLIV, XLV та ін.

²⁶ Піскова Г.О. Зазн. праця. — С. 32—33.

²⁷ Там само.

Одержано 28.03.02

И.С. Винокур, В.И. Якубовский, О.И. Журко, В.П. Мегей

ВЕЩЕВОЙ КЛАД ИЗ ЛЕТОПИСНОГО ГУБИНА

В статье описаны ювелирные изделия из вещевого клада XII—XIII в., которые пронесодят из городища летописного Губина — города Болоховской земли. В составе клада — два набора (гарнитура) женских украшений: серебряные колты, браслеты, кольца, перстни, сережки киевского типа, полуторавитковые височные подвески, каменный нательный крестик — всего 40 вещей. Вещи клада свидетельствуют о развитии ювелирного дела в Болоховской земле XII—XIII в., которое продолжило киевские и черниговские традиции ювелирного производства, а также вобрало в себя влияние ювелирного искусства Галицко-Волинского княжества.

I.S. Vinokur, V.I. Yakubovsky, O.I. Zhurko, V.P. Megei

THE STORAGE TREASURE TROVE OF THE ANNALISTIC HUBYN

The jewelry from the storage treasure trove dating from the 12th to the 13th centuries are described in the article. It was found on the territory of the hillford of the annalistic Hubyn, the town of the Bolokhiv land. It consists of two sets of the female jewelry: the silver pendants (kolty), the bracelets, the signet-rings, the rings, the ear-rings of Kiev type, one and a half coils temporal pendants, worn next to the skin stone cross. On the whole, it includes 40 things. The things of this treasure trove testify to the development of the jewelry art of Bolokhiv land in the 12th—13th centuries, which has continued Kyiv and Chernigiv traditions of the jewelry production and has absorbed the influence of the jewelry art of the Halysian and Volinian principality as well.